

PÕHIKOOLI KIRJANDUSE AINEKAVA

Vabariigi Valitsuse 6. jaanuari 2011. a määrus nr 1
„Põhikooli riiklik õppekava“ Lisa 1
(Vabariigi Valitsuse 23.03.2023 määruse nr 18 sõnastuses)

KIRJANDUS

1. Õppeaine kirjeldus

Kirjanduse valdkonna õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane keele- ja kirjanduspädevus, mis tähendab suutlikkust tajuda keelt ja kirjandust kui rahvusliku, riikliku ja iseenda identiteedi alust, mõista erinevaid kirjandustekste ning nende tähtsust kodukoha, Eesti ja maailma kultuuriloos. Kirjanduspädevus hõlmab teadmisi ja oskusi, kujundamaks keele- ja kultuuriteadlikku inimest, kes käitub nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses verbaalsele ja sotsiaalsele kontekstile vastavalt.

Põhikooli kirjandusõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) loeb eakohast ilukirjandust ja kultuuriteemalisi teabetekste, arendab eesmärgipärase lugemise oskust;
- 2) väärtustab kirjandust oma rahvuskultuuri olulise osana, eri rahvaste kirjandust ja kultuurilist mitmekesisust;
- 3) mõistab kujundlikku keelt, arendab oma sõnavara, suulist ja kirjalikku väljendusoskust;
- 4) arendab oma loovvõimeid ja väärtustab loometöö tulemust;
- 5) kujundab kirjanduse abil oma väärtushinnanguid ja eetilisi hoiakuid;
- 6) arendab oma mõtte- ja tundemaailma.

2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

II kooliastme õpilane	III kooliastme õpilane
1) valib juhendamise abil olukorrale vastava suhtluskanali;	1) väärtustab oma rahvapärimust ja kultuuri mitmekesisust;
2) esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, avaldab viisakalt ja olukorrast lähtuvalt arvamust, sõnastab järelduse;	2) väärtustab eesti keelt kui kultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendit;
3) lahendab lihtsamaid probleemülesandeid paaris- ja rühmatöös;	3) on keeleteadlik, väljendab end eesmärgipäraselt, selgelt, asjakohaselt ja keeleliselt korrektselt suuliselt ning kirjalikult;
4) põhjendab oma seisukohta ja aktsepteerib kaaslaste põhjendatud seisukohti;	4) loeb tekste vilunult, eesmärgistatult ja kriitiliselt eri keskkondades ja allikatest;
5) kasutab suhtluses sobivaid keelevahendeid, sh korrektset kirjakeelt õpitu piires nii suulises	

<p>kui ka kirjalikus suhtluses.</p>	<p>5) kirjutab eesmärgistatult ja keeleliselt korrektselt eri liiki tekste eri keskkondades ja allikate toel; 6) analüüsib ja hindab kriitiliselt eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste, arvestab intellektuaalomandiga; 7) mõistab eri tüüpi ja liiki tekstide ülesehitust, sisu, keelelist eripära ning funktsiooni; 8) kujundab lugemise kaudu väärtushoiakuid ja tõekspidamisi; 9) väljendab end sobivat ja rikkalikku sõnavara kasutades; 10) omandab lugemisharjumuse ja väärtustab lugemist.</p>
-------------------------------------	---

3. Õpitulemuste jaotus ja õppesisu klasside kaupa

5 . KLASS	
ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) tutvustab klassikaaslastele loetud raamatu sisu ja tegelasi; 2) jutustab loetust kava järgi; 3) moodustab teksti sisu kohta küsimusi; 4) määrab teose sündmuste toimumise aega, kohta ja järjekorda; 5) leiab regilaulust algriimi; 6) leiab tekstist ja kasutab epiteete; 7) seletab vähemalt 5 tööteemalise vanasõna tähendust; 8) jutustab ühte eesti muinasjuttu; 9) kirjutab lühijutu läbielatud sündmusest. 	<p>LUGEMINE</p> <p>Lugemise eesmärgistamine. Lugemiseks valmistumine, keskendunud lugemine. Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine. Eesmärgistatud ülelugemine. Oma lugemise jälgimine ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine. Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu sisu ja tegelaste tutvustamine klassikaaslastele. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Koolis soovitatud tervikteoste kodulugemine. Käsitleva temaga seotud teabetekstide eesmärgistatud lugemine.</p> <p>JUTUSTAMINE</p> <p>Tekstilähedane sündmustest jutustamine kavapunktide järgi. Iseendaga või kellegi teisega toimunud loo või mälestuspildist jutustamine. Fantaasialoo jutustamine. Aheljutustamine.</p>

TEKSTI TÖLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE

Teose mõistmist toetavad oskused

Küsimuste koostamine: mälu- e faktiküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga (tekstilõigu või fraasiga), teksti toel oma sõnadega, peast. Teksti kavastamine: kavapunktid küsi- ja väitlausetena. Lõikude kesksete mõtete otsimine ja sõnastamine. Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Illustratiivsete näidete (nt tsitaatide, iseloomulike detailide vms) otsimine tekstist. Teose sündmustiku ja tegelaste suhestamine (nt võrdlemine) enda ja ümbritsevaga. Loetu põhjal järelduste tegemine. Oma mõtete, tundmuste, lugemismuljete sõnastamine. Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust, oma sõnavara rikastamine.

Teose/loo kui terviku mõistmine

Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, tegelase muutumise, tegelastevaheliste suhete jälgimine. Minajutustaja kui loo edastaja. Loomamuinasjutu tüüptegelased. Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Sündmuste järjekord.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduse seletamine. Allegooria: mõistukõnest arusaamine. Epiteedi ja võrdluse äratundmine ning kasutamine. Algriimi leidmine rahvalauludest. Algriimi kasutamine oma tekstis. Riimide leidmine ja loomine. Luuletuse rütmi ja kõla tunnetamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

Päevik kui ilukirjandusteose vorm. Loomamuinasjutu sisutunnused (lugu,

tegelased, hea võitlus kurjaga jne). Tekke- ja seletusmuistendi tunnused. Müüdi tunnused. Luuletuse vorm: salm. Valmi tunnused. Rahvalaulu olemus. Animafilmi olemus.

Esitamine

Esitamise eesmärgistamine: miks, kellele ja mida esitatakse. Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine. Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialogi või monoloogina). Draamateksti esitamine ositi. Instseneeringu esitamine.

Tekstiloom

5. klassis kirjutavad õpilased lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid, nt loomamuinasjutu, tekke- või seletusmuistendi, mälestusloo, loomtegelase kirjelduse, vanasõna(de) põhjal jutukese, ette antud riimide põhjal luuletuse, teose või kujuteldava tegelase päevikulehekülje, sündmustiku või tegelasega seotud kuulutuse, loo sündmustiku edasiarenduse, loole uue või jätkuva lõpu vms.

Terviklikult käsitletavaid teosed:

- „Veel üks Lotte” (E. Kästner)
- „Vennad Lõvisüdamed”, „Röövlitütar Ronja”, „Meisterdetektiiv Blomkvist“, „Hulkur Rasmus“ (A. Lindgren)
- „Arabella, mereröövli tütar”, „Kallis härra Q“ (A. Pervik)
- „Kadri” (S. Rannamaa)
- „Kalevipoeg“ (E. Raud)
- „Neli hommikut ja üks õhtu” (J. Vaiksoo)

Õpilane on igal õppeaastal läbi lugenud vähemalt **neli tervikteost** (raamatut) ning oskab esitada peast vähemalt **2 luuletust**.

Sissevaateid kultuurilukku

- F. R. Faehlmann

	<ul style="list-style-type: none"> • Fr. R. Kreutzwald <p>Õppekäik võimalusel Eesti Vabaõhumuuseumi ja teatri ühiskülastus.</p> <p>Teemade käsitlemiseks vajalikud mõisted: algriim, allegooria, animafilm, epiteet, kõnekäänd, loomamuinasjutt, minajutustaja, müüt, pea- ja kõrvaltegelane, päevik, rahvalaul, riim, salm, tekke- ja seletusmuistend, tsitaat, tüüptegelane, valm, vanasõna, võrdlus.</p>
--	--

6 . KLASS	
ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) tutvustab klassikaaslastele loetud raamatu autorit, sisu ja tegelasi; 2) kavastab loetut ja jutustab kava järgi; 3) moodustab tekstist lähtuvaid fakti- ja fantaasiaküsimusi; 4) iseloomustab ja võrdleb tegelasi; 5) leiab tekstist ja kasutab võrdlusi; 6) seletab vähemalt 5 tarkuse- ja õppimisteemalise vanasõna tähendust; 7) leiab tekstist koomikaelemente; 8) leiab tekstist ja seletab õpitud kõnekäände; 9) nimetab valmile iseloomulikke tunnuseid; 10) leiab muinasjutust iseloomulikke tunnuseid ja jutustab ühte eesti muinasjuttu; 11) kirjutab looduskirjeldust; 12) kirjutab läbielatud sündmustest omaloomingulise töö. 	<p>LUGEMINE</p> <p>Lugemise eesmärgistamine. Lugemiseks valmistumine, keskendunud lugemine. Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine. Eesmärgistatud ülelugemine. Oma lugemise jälgimine ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine. Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine klassikaaslastele. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Koolis soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine (analüüsiks vajalike tekstilõikude märkimine, tsitaatide väljakirjutamine jms). Käsitletava teemaga seotud teabetekstide eesmärgistatud lugemine.</p> <p>JUTUSTAMINE</p> <p>Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Tekstilähedane jutustamine kavapunktide järgi. Iseendaga või kellegi teisega toimunud loo või mälestuspildist jutustamine. Loo ümberjutustamine uute tegelaste ja sündmuste lisamisega. Aheljutustamine.</p>

TEKSTI TÖLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE

Teose mõistmist toetavad oskused

Küsimuste koostamine: fakti- ja fantaasiaküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga (tekstilõigu või fraasiga), teksti toel oma sõnadega, peast. Teksti kavastamine: kavapunktid küsi- ja väitlausestena, märksõnadena. Lõikude peamõtte ja alapealkirjade sõnastamine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine. Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Teksti sõnumi mõistmine ja sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Illustratiivsete näidete otsimine tekstist. Detailide leidmine ja kirjeldamine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Tegelaste probleemi leidmine ja sõnastamine ning nende seostamine iseenda ja ümbritsevaga. Loetu põhjal järelduste tegemine. Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust, oma sõnavara rikastamine.

Teose/loo kui terviku mõistmine

Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, nende iseloomustamine ja käitumise põhjendamine. Tegelasrühmad. Imemuinasjutu tüüptegelased. Üksiktegelaste ja tegelasrühmade võrdlemine. Tegelastevaheline konflikt, selle põhjused ja lahendamisteed. Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Sündmuste järjekord. Sündmuste põhjuse-tagajärje seosed.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine. Allteksti mõistmine. Epiteedi ja võrdluse äratundmine ning kasutamine. Koomilise leidmine tekstist. Sümbolite seletamine. Luuleteksti tõlgendamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

Valmi tunnused. Hiiu- ja vägilasmuistendi tunnused. Imemuinasjutu sisutunnused. Seiklusjutu ja ajaloolise jutustuse tunnused. Koomika olemus. Probleemi olemus. Teose teema ja idee. Tegelastevahelise konflikti olemus.

Esitamine

Esitamise eesmärgistamine: miks, kellele ja mida esitatakse. Esitamiseks kohase sõnavara, tempo ja hääletugevuse valimine; õige hingamine ja kehahoid. Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialogi või monoloogina). Draamateksti esitamine ositi. Instseneeringu esitamine.

Tekstiloom

6. klassis kirjutavad õpilased lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid, nt imemuinasjutu, seiklus- või fantaasiajutu, hiiu- või vägilasmuistendi, luuletuse, tegelaste dialoogi, tegelase kirjelduse, looduskirjelduse, kirja mõnele teose tegelasele või tegelasarühmale, algustähekordustega naljaloo, teksti paralleelteksti (nt luuletuse põhjal samasisulise jutu) vms.

Terviklikult käsitletavaid teosed:

- „Pal-tänava poisid” (F. Molnar)
- „Timm Thaler” (J. Krüss)
- „Vahetuslaps” (A. Nöstlinger)
- „Isa aseaine“ (K. Thorvall)
- „Tänavalapsed“ (T. Kask)
- „Viimane Valgesulg” (J. Rannap)
- „Harry Potter ja tarkade kivi” (J. K. Rowling)
- „Tom Sawyer” (M. Twain)

	<p>Õpilane on igal õppeaastal läbi lugenud vähemalt neli tervikteost (raamatut) ning oskab esitada peast vähemalt 2 luuletust.</p> <p>Sissevaateid kultuurilukku</p> <ul style="list-style-type: none"> • H. Runnel • F. R. Fahelmann <p>Õppekäik võimalusel Eesti Lastekirjanduse Keskusesse ja teatri ühiskülastus</p> <p>Teemade käsitlemiseks vajalikud mõisted: ajalooline jutustus, alltekst, hiiu- ja vägilasmuistend, idee, imemuinasjutt, konflikt, koomika, probleem, seiklusjutt, teema, tegelasrühm, tegevuspaik, võrdlus.</p>
--	---

7 . KLASS	
ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) tutvustab klassikaaslastele loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi ja probleeme; 2) jutustab loetust kokkuvõtvalt; 3) eristab teemat ja peamõtet ette antud valikust; 4) iseloomustab tegelasi ja kirjeldab tegelaste muutumist; 5) leiab regilaulust mõttekordust; 6) leiab tekstist ja kasutab isikustamist; 7) seletab vähemalt 5 sõpruseemalise vanasõna tähendust; 8) leiab tekstist sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika elemente; 9) leiab tekstist ja selgitab õpitud kõnekäände; 10) jutustab ühe kodukohaga seotud muistendi; 11) võrdleb kaht muinasjuttu ja leiab neist ühisjooni; 	<p>LUGEMINE</p> <p>Lugemise iseseisev eesmärgistamine. Kiire ja aeglane lugemine, süvenenud lugemine. Eesmärgistatud ülelugemine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine. Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste ja probleemide tutvustamine klassikaaslastele. Koolis soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine (analüüsiks vajalike tekstilõikude märkimine, tsitaatide väljakirjutamine jms). Käsitletava teemaga seotud teabetekstide eesmärgistatud lugemine.</p> <p>JUTUSTAMINE</p> <p>Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Loo kokkuvõtlik jutustamine. Iseendaga või kellegi teisega toimunud loo või mälestuspildist</p>

- 12) kirjutab isikukirjeldust;
13) kirjutab omaloomingulise muinasjutu, muistendi või naljandi.

jutustamine. Loo jutustamine erinevast vaatepunktist. Loo ümberjutustamine tegevuse aja ning koha muutmisega. Teose sisu jutustamine puändi lisamisega. Ballaadi sisu ümberjutustamine. Kahe või enama samateemalise loo jutustamine. Tutvumine elektroonilise meedia (raadio, televisiooni, Interneti) erinevate jutustamisviisidega.

TEKSTI TÕLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE

Teose mõistmist toetavad oskused

Küsimuste koostamine: fakti- ja järeldamisküsimused, fantaasiaküsimused. Küsimustele vastamine tekstilõiguga (tsitaat), teksti fraasidega, teksti toel oma sõnadega, peast. Teksti kavastamine: kavapunktid väitlausete ja märksõnadena. Teksti kesksete mõtete leidmine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine. Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Autori hoiaku ja teksti sõnumi mõistmine ning sõnastamine, illustratiivsete näidete leidmine tekstist. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Probleemi olemuse-põhjuse-tagajärjelahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine. Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust, oma sõnavara rikastamine.

Teose/loo kui terviku mõistmine

Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Teoses tegelasega toimunud muutuste leidmine. Fantaasiakirjanduse ja naljandite tüüptegelasaed. Tegelasvaheliste suhete analüüs. Tegelasrühmadevaheline konflikt ja konflikti gradatsioon. Tegelasetegevusmotiivide selgitamine. Erinevate teoste peategelaste võrdlemine. Sündmuste toimumise aja ning koha kindlaksmääramine. Tegevuse

pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine. Sündmuste põhjuse-tagajärje seoste leidmine. Miljöö kirjeldamine. Ajaloosündmuste ja kirjandusteoses kujutatu seostamine. Tekstist filmilike episoodide leidmine. Filmi ja kirjandusteose võrdlemine.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine. Allteksti mõistmine. Mõttekorduste leidmine regilaulust. Mõistatuse kui sõnalise peitepildi äraarvamine ja loomine. Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine. Isikustamise äratundmine ja kasutamine. Sümbolite ja kujundite mõtestamine. Luuleteksti tõlgendamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

Teksti kompositsioonelemendid (sissejuhatus, sõlmitus, teema arendus, kulminatsioon, lõpplahendus). Karaktertegelase olemus. Muinasjutu vormitunnused, kompositsioon ja rändmotiivid. Mõistatuse olemus. Naljandi ja anekdoodi tunnused. Puändi olemus. Luule vorm: värss. Ballaadi tunnused. Koha- ja ajaloolise muistendi tunnused. Filmikunsti väljendusvahendid: pilt ja sõna, kaader filmis.

Esitamine

Esitamise eesmärgistamine: miks, kellele ja mida esitatakse. Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele, kasutades illustreerivaid katkendeid. Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialoogi või monoloogina). Draamateksti esitamine ositi. Instseneeringu esitamine.

Tekstiloomed

7. klassis kirjutavad õpilased lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid, nt koha- või ajaloolise muistendi, valmi või allegoorilise loo, rahvalaulu, naljandi, mõistatusi, kõnekäändude põhjal naljaloo, kirja ühelt tegelaselt teisele, tegelasele tegevusjuhendi, tekstis toimunud sündmuste eelloo, loo muudetud vaatepunktiga, puändiga loo, erinevate teoste peategelaste võrdluse, vaadatud filmi põhjal ühelauselise või pikema kokkuvõtte või soovitusi vms.

Terviklikult käsitletavaid teoseid

- „Tasuja” (E. Bornhöhe)
- „Kevade” (O. Luts)
- „Pea suu!” (H. Nõu)
- „Kuidas elad, Ann?” (A. Vallik)
- „Teraspoiss” (J. Parijõgi)
- „Haldjatants” (K. Reimus)
- „Käabik” (J. Tolkien)
- „Eesti rahva ennemuistsed jutud” (Fr. R. Kreutzwald)
- üks luulekogu omal valikul

Õpilane on igal õppeaastal läbi lugenud vähemalt **neli tervikteost** (raamatut) ning oskab esitada peast vähemalt **2 luuletust**.

Sissevaateid kultuurilukku

- Ed. Bornhöhe
- O. Luts

Õppekäik võimalusel Palamuse O. Lutsu Kihelkonnamuuseumi ja teatri ühiskülastus

Teemade käsitlemiseks vajalikud mõisted: anekdoot, ballaad, isikustamine, koha- ja ajalooline muistend, karakter, kompositsioon, kulminatsioon, lõpplahendus, mängufilm, mõistatus, muinasjutu kompositsioon ja

	rändmotiivid, muinasjutu vormitunnused, mõttekordus, naljand, pööre, puänt, sissejuhatus, sõlmitus, sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika, süžee, värss.
--	---

8 . KLASS	
ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) tutvustab klassikaaslastele loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit; 2) jutustab teose sõlmsündmustest; 3) leiab teksti peamõtet ette antud valikust; 4) sõnastab tegelaste probleeme ja kirjeldab tegelastevahelisi põhikonflikte; 5) leiab tekstist metafoore; 6) selgitab vähemalt 5 aja, tähtpäevade või kommetega seotud vanasõna tähendust; 7) leiab tekstist ja selgitab õpitud kõnekäände; 8) leiab teosest kompositsioonelemente; 9) kirjutab teose põhjal omaloomingulise töö. 	<p>LUGEMINE</p> <p>Lugemise iseseisev eesmärgistamine. Kiire ja aeglane lugemine, ülelibisev ja süvenenud lugemine. Eesmärgistatud ülelugemine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine. Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Koolis soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine (analüüsiks vajalike tekstilõikude märkimine, tsitaatide väljakirjutamine jms). Käsitletava teemaga seotud teabetekstide eesmärgistatud lugemine.</p> <p>JUTUSTAMINE</p> <p>Loo jutustamine erinevast vaatepunktist. Loo kokkuvõtlik jutustamine. Loo jutustamine uute tegelaste ja sündmuste ja/või erinevat liiki lõppude lisamisega. Teose pöördelistest sündmustest ja põhikonflikti tekkepõhjustest jutustamine ning konfliktile lahenduse otsimine. Teose ajaloolistest taustasündmustest jutustamine. Traagilise loo muutmine koomiliseks; koomilise loo muutmine traagiliseks. Luulevormis teose (nt ballaadi) sündmustiku ümberjutustamine.</p>

TEKSTI TÖLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE

Teose mõistmist toetavad oskused

Küsimuste koostamine: fakti- ja järeldamisküsimused; fantaasiaküsimused. Küsimustele vastamine tekstilõiguga (tsitaadiga), teksti fraasidega, teksti toel oma sõnadega, peast. Teksti kesksete mõtete leidmine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine. Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Kokkuvõtte kirjutamine. Autori hoiaku ja teksti sõnumi mõistmine ning sõnastamine, illustratiivsete näidete leidmine tekstist. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Illustratiivsete näidete otsimine tekstist: tsitaatide otsimine, valimine, esitamine, valiku põhjendamine ja tähenduse kommenteerimine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Probleemi olemuse-põhjuse-tagajärjelahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine. Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust, oma sõnavara rikastamine.

Teose/loo kui terviku mõistmine

Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline, sotsiaalne, kujundlik aspekt. Muutuv ja muutumatu tegelane. Teoses tegelasega toimunud muutuste leidmine. Kirjanduse tüüptegelasi. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega, ümbritseva maailmaga. Tegelas vahelise põhikonflikti leidmine ja sõnastamine, suhete analüüs. Tegelas te käitumise põhjuste analüüsimine. Sündmuste toimumise aja ning koha kindlaksmääramine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine. Sündmuste põhjuse-tagajärje seoste leidmine. Miljöö kirjeldamine.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine. Kõne- ja lausekujundite (korduse, retoorilise küsimuse ja hüüatuse) leidmine ning loomine. Võrdlus ja metafoor kõnekäändudes. Piltluule kui piltkujundi tõlgendamine. Regilaulu elementide leidmine autoriluulest. Autori keelekasutuse omapära leidmine. Luuleteksti tõlgendamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

Teksti kompositsioonelemendid (sissejuhatus, sõlmitus, teema arendus, kulminatsioon, lõpplahendus). Komöödia, tragöödia ja draama tunnused. Lavastus. Dramaatika mõistete *monoloog, dialoog, vaatus, stseen, remark, repliik* olemus. Motiivi olemus. Intriigi olemus. Müüdi tunnused. Soneti, haiku ning vabavärsilise luule tunnused. Luule vorm: erinevad riimiskeemid. Seiklus-, ulme- ja detektiivromaanide tunnused. Robinsonaadi ja utopia tunnused. Reisikirja olemus. Usundilise muistendi tunnused.

Esitamine

Esitamise eesmärgistamine: miks, kellele ja mida esitatakse. Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine kuulaja-vaatajaga. Teost tutvustava ettekande koostamine ning esitamine. Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialoogi või monoloogina). Draamateksti esitamine ositi. Instseneeringu esitamine.

Tekstiloomed

8. klassis kirjutavad õpilased lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid, nt seiklus-, ulme- või detektiivjutu, haiku või piltluuletuse,

vabavärsilise luuletuse, näidendi, proosa- või luuleteksti dramatiseeringu, tegelase monoloogi, tegelase eluloo, muudetud žanris teksti (nt luuletuse põhjal kuulutuse, uudisest jutustuse), lisatud repliikidega teksti, minavormis loo, detailidega laiendatud loo, võrdluste- ja metafooriderikka teksti, ühest ja samast sündmusest loo traagilises ja koomilises võtmes, kirja teose autorile, teostest valitud ja kommenteeritud tsitaatide kogumiku, tsitaadi alusel (moto) kirjandi, kirjandusteose arvustuse, tegelase seletuskirja vms.

Terviklikult käsitletavaid teosed

- „Säärane mulk” (L. Koidula)
- „Etüüd punases”, „Baskerville’ide koer” vms (A. Conan Doyle)
- „Kärbeste Jumal” (W. Golding)
- „Kuues sõrm” (H. Nõu)
- „Väike prints” (A. de Saint-Exyperi)
- „Vares” (J. Tuulik)
- „Viieteistkümneaastane kapten” vms (J. Verne)
- „Õnnelik prints“ (O. Wilde)
- üks luulekogu omal valikul

Õpilane on igal õppeaastal läbi lugenud vähemalt **neli tervikteost** (raamatut) ning oskab esitada peast vähemalt **2 luuletust**.

Sissevaateid kultuurilukku

- L. Koidula
- M. Under

Õppekäik võimalusel vähemalt üks teatri ühiskülastus

Teemade käsitlemiseks vajalikud mõisted: detektiivromaan, dialoog, draama, haiku, intriig, komöödia, kordus, metafoor, miljöö, monoloog,

	<p>motiiv, piltluule, reisikiri, remark, repliik, retooriline küsimus ja hüüatus, riimiskeem, seiklusromaan, sonett, stseen, tragöödia, ulmeromaan, usundiline muistend, utopia, vaatus, vabavärss.</p>
--	---

9 . KLASS	
ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) tutvustab klassikaaslastele loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit ning võrdleb teost mõne teise teosega; 2) kasutab tsitaate loetud teostest; 3) sõnastab loetud teksti teema ja peamõtte; 4) leiab teksti sõlmsündmusi ja sündmustest põhjuse-tagajärje seoseid; 5) leiab tekstist ja kasutab õpitud kõnekujundeid; 6) selgitab 5 eetilisi hoiakuid kajastava vanasõna tähendust; 7) leiab tekstist ja selgitab õpitud kõnekäände; 8) eristab vanasõnu, kõnekäände ja mõistatusi; 9) nimetab ja eristab rahvaluule põhiliike; 10) nimetab ja eristab ilukirjanduse põhiliike ning žanre; 11) kirjutab loetu põhjal jutustavat, kirjeldavat ja arutlevat teksti; 12) koostab ja esitab teost tutvustavat ettekannet. 	<p>LUGEMINE</p> <p>Lugemise iseseisev eesmärgistamine. Erinevate lugemistehnikate valdamine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine. Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele, teose võrdlemine mõne teise teosega. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Koolis soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine (analüüsiks vajalike tekstilõikude märkimine, tsitaatide väljakirjutamine jms). Käsitletava teemaga seotud teabetekstide eesmärgistatud lugemine.</p> <p>JUTUSTAMINE</p> <p>Erineva kompositsiooniga tekstide jutustamine. Loo kokkuvõtlik jutustamine. Loo jutustamine erinevast vaatepunktist, kasutades väljakirjutatud tsitaate. Jutustades põhjuse-tagajärje seose jälgimine. Teose sisu kokkuvõtlik ümberjutustamine faabula ja süžee järgi. Loo jutustamine selle meeleolu rõhutades. Kahe või rohkema erineva loo (ka erinevas žanris) komponentide sidumine ja jutustamine. Loo jutustamine teksti kompositsioonelementidest lähtuvalt. Jutustades ajastuomase ainese esiletoomine. Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine.</p>

TEKSTI TÖLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE

Teose mõistmist toetavad oskused

Küsimuste koostamine: fakti-, analüüsi- ja hindamisküsimused, fantaasiaküsimused. Küsimustele vastamine tekstilõiguga (tsitaadiga), teksti fraasidega, teksti toel oma sõnadega, peast. Kokkuvõtte kirjutamine. Konspekti koostamine. Teksti kesksete mõtete leidmine. Teksti võtmesõnade leidmine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine. Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Autori hoiaku ja teksti sõnumi mõistmine ning sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine, valimine ja esitamine, valiku põhjendamine ja tähenduse kommenteerimine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Probleemi olemuse-põhjuse-tagajärjelahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine. Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust, oma sõnavara rikastamine.

Teose/loo kui terviku mõistmine

Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline, sotsiaalne, kujundlik aspekt. Lihtne ja keeruline tegelane. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega, ümbritseva maailmaga. Tegelase sisekonflikti äratundmine. Kirjanduslik tegelane ja selle prototüüp. Teose rütm: ellipsi täitmine. Sündmuste toimumise aja ning koha kindlaksmääramine. Miljö kirjeldamine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine. Sündmuste põhjuse-tagajärje seoste leidmine. Ajastuomase ainese leidmine teosest. Eesti aja- ja kultuuriloo seostamine. Teksti aja- või kultuuriloolise tähenduse uurimine.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine. Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise, korduse, retoorilise küsimuse ja hüüatuse, ellipsi ja inversiooni tundmine ja kasutamine. Sümbolite seletamine. Teose stiililise eripära kirjeldamine. Luuleteksti tõlgendamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

Eepika, lüürika, dramaatika tunnused. Eepose, romaani (erinevad liigid), jutustuse, novelli, miniatuuri tunnused. Oodi tunnused. Arvustuse olemus. Romantilise ja realistliku teose tunnused. Rahvaluule liigid ja alaliigid. Muinasjutu tunnused (kujund, sümbol, sõnum, moraal). Kirjandusteose ekraniseering ja dramatiseering.

Esitamine

Esitamise eesmärgistamine: miks, kellele ja mida esitatakse. Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine publikuga. Miimika ja žestikulatsiooni jälgimine. Teost tutvustava ettekande koostamine ja esitamine. Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialoogi või monoloogina). Draamateksti esitamine ositi. Instseneeringu esitamine.

Tekstiloome

9. klassis kirjutavad õpilased lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid, nt muinasjutu, muistendi, romantilise või realistliku jutu, ümbersõnastatud vanasõnu (nt *kes teisele auku kaevab, sellel on labidas käes*), kujundirikka luuletuse või miniatuuri, tegelase iseloomustuse või eluloo, tegelaste juhtlauseid, teise ajastusse

paigutatud tegevustikuga loo, miljöö kirjelduse, kirjandusteose probleemidest lähtuva arutluse, alustekstile sisulise vastandteksti (nt idüllilise loodusluuletuse kõrvale keskkonnaprobleeme kajastava loo), teatrietenduse arvustuse, kirjandusteose arvustuse vms.

Terviklikult käsitletavaid teosed

- „Kõrboja peremees” (A. H. Tammsaare)
- „Libahunt” (A. Kitzberg)
- „Nimed marmortahvil” (A. Kivikas)
- „Vürst Gabriel ehk Pirita kloostri viimased päevad“ (E. Bornhöhe)
- „Pisuhänd“ (E. Bornhöhe)
- „Popi ja Huhhuu“ (Fr. Tuglas)
- üks reisikiri (omal valikul)
- üks luulekogu omal valikul

Õpilane on igal õppeaastal läbi lugenud vähemalt **neli tervikteost** (raamatut) ning oskab esitada peast vähemalt **2 luuletust**.

Sissevaateid kultuurilukku

- K. J. Peterson
- J. Liiv
- H. Tammsaare

Õppekäik võimalusel Eesti Rahvusraamatukogu külustus ja vähemalt üks teatri ühiskülustus

Teemade käsitlemiseks vajalikud mõisted: arvustus, draamatika, dramatiseering, eepika, eepos, ekraniseering, ellips, faabula, inversioon, jutustus, lüürika, miniatuur, novell, ood, prototüüp, rahvaluule, realism, romaan, romantism, sisekonflikt, sümbol.